

Χρονικά

Εταιρία Μελέτης Νέου Έλληνισμού

Τα Σύγχρονα Θέματα εγκαινιάζουν με αυτό τό τεύχος την παρουσίαση επιστημονικών και πολιτιστικών φορέων της μεταπολιτευτικής Ελλάδας, με ένα σύντομο αφιέρωμα στην *Εταιρία Μελέτης Νέου Έλληνισμού*.

1. Η *Εταιρία Μελέτης Νέου Έλληνισμού* ιδρύθηκε τό καλοκαίρι τοῦ 1971 με πρωτοβουλία νέων ιστορικών και φιλόλογων. Αρχικά ονομαζόταν *Ελληνική Παλαιογραφική Εταιρία*, γιατί ένας από τούς πρώτους προσανατολισμούς της ήταν νά οργανώνει φροντιστηριακά μαθήματα παλαιογραφίας, σέ μία περιοχή πού τό μάθημα αὐτό -κλειδί γιά τήν ερμηνεία στίς πρωτογενείς πηγές τῆς ιστορίας- δέν διδασκόταν στά ἑλληνικά πανεπιστήμια. Ἀπό τό 1973 στεγάζεται στό συμπαθητικό ὑπόγειο τῆς ὁδοῦ Ἰσαύρων 29, στήν Ἐξάρχεια, ὅπου μέλη καί φίλοι τῆς παρουσιάζουν τακτικά ἑβδόμη, συλλογικές ἐργασίες καί ἀτομικές μελέτες, ἀναζητώντας δυνατότητες μαλόν, πού δέν παρέχουν οἱ ἐπίσημοι ἀκαδημαϊκοί καί ἐρευνητικοί φορεῖς. Ἀπό τό 1971 ἐκδίδει τήν ἐπετηρίδα μελετῶν *Μνήμων*, ὅπου κάθε χρόνο συγκεντρώνονται 8-10 ἐργασίες νέων κυρίως ἱστορικών καί ἀπό τό 1974 δημοσιεύεται ἡ χρησιμότητα διδασκαλία ἱστορίας τοῦ νέου ἑλληνισμοῦ (856 ἡμέρες μέ ἱσαριθμὸς περιλήψεις γιά τό 1973, 1019, γιά τό 1974 καί 1033 γιά τό 1975). Τήν εὐθύνη γιά τήν ἐκδόση τοῦ *Μνήμων* ἔχει πενταμελής συντακτική επιτροπή, πού, ὅπως μᾶς εἶπαν τά μέλη τῆς, δέν ἀρκεῖται στό ρόλο τοῦ ἀπλοῦ μελετητῆ ἀρθρῶν πρὸς τό τυπογραφεῖο, ἀλλά ἐπιδιώκει δημιουργική συνεργασία μέ τούς συγγραφείς. Τέλος,

ἐπιτροπές τῆς Ἐταιρίας ἀναλαμβάνουν συλλογικές προσπάθειες, ἀπό τίς ὁποῖες σημειώνουμε τήν πρόσφατη ταξινόμηση καί καταγραφή τοῦ Δημοτικοῦ Ἀρχείου τῆς Ἐρμούπολης Σύρας καί τῆ διοργάνωση ἐκθέσεως μέ θέμα "Περιοδικά τοῦ Μεσοπόλεμου, 1919 - 1940", στό ἐντεκτήριο τῆς Ἐταιρίας, τόν περασμένο Φεβρουάριο.

2. Τό 1975, ἡ Ἐταιρία πῆρε τή σημερινή ἐπωνυμία τῆς καί, σέ μία προσπάθεια νά ἀποσαφηνίσει τούς στόχους τῆς, περιόρισε τό ἀντικείμενό τῆς στήν ἱστορική ἐρευνα τοῦ νεότερου ἑλληνισμοῦ. Ἀποφεύγοντας συστηματικά τή θορυβώδη δημοσιότητα, ἡ Ἐταιρία προσπαθεῖ ἐξίσου νά μὴν ἐγκλωβισθεῖ στή στεγανὰ τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ ἀπομονωτισμοῦ. Ὅπως χαρακτηριστικά διατυπώνεται στόν ἐσωτερικό κανονισμό τῆς, πού ἐγκρίθηκε τό 1977, "ἡ Ἐταιρία ἀντιλαμβάνεται τήν ἱστορία στή σφαιρικότητά τῆς: εἴτε πρόκειται δηλαδή γιά τή μελέτη καί τήν ἐρμηνεία τῆς, εἴτε γιά τή διδασκαλία τῆς, εἴτε γιά τήν ἐκλαίκευσή τῆς, θεωρεῖ ὅτι ἀπαρτίζει ἓνα ἀδιάσπαστο σύνολο πού τά μέρη του πρέπει νά ἐπικοινωνοῦν ἐλεύθερα καί δημιουργικά. Ἡ στεγανοποίηση τῶν μερῶν δημιουργεῖ ἐπικίνδυνες τάσεις ἀπομονωτισμοῦ, πού ἔχουν ἀποτέλεσμα τήν ἀλλοίωση τοῦ νοήματος καί τῆς ἀποστολῆς τῆς ἱστορίας. Ἡ Ἐταιρία πιστεύει σέ μία συστηματική ἱστορική ἐπιστήμη, ἡ ὁποία ξεπερνώντας κάθε στιγμή τά ἀκαδημαϊκά πλαίσια θά ἐξακτινώνεται στόν κοινωνικό χώρο, εἴτε σάν σχολική διδασκαλία, εἴτε σάν ὑπεύθυνη ἐκλαίκευση".

3. Μέ 80 περίπου μέλη σήμερα καί μέ τήν πείρα τῆς ὀκταετίας λειτουργίας, ἡ *Εταιρία Μελέτης Νέου Έλληνισμού* ἔχει πιά περάσει στό στάδιο τῆς πρώτης ωριμότητάς τῆς. Μετά τίς ἀναζητήσεις τῶν πρώτων θεμάτων, προσπαθεῖ σήμερα νά βρεῖ μία γραμμὴ πλεῖσης πού θά τῆς ἐπιτρέψει νά διευρύνει τόν κύκλο τῶν φιλῶν τῆς, μέ στόχο ὅχι τόσο τήν περιγραφή, ἀλλά τήν ἐρμηνεία τῶν ἱστορικών γεγονότων καί τῆ δημιουργική ἀντιπαράθεση τοῦ παλίου καί τοῦ νέου στήν ἱστορική ἐρευνα, τόσο στό μεθοδολογικό ὅσο καί στό οὐσιαστικό πεδίο. Παραθέτουμε τόν κατάλογο τῶν ἀνακοινώσεων πού ὁργάνωσε τήν περασμένη χρονιά 1978 - 1979, καθὼς καί τά πλήρη

περιεχόμενα τῶν ἑξῆ πρώτων τόμων τοῦ *Μνήμων* καί τοῦ ἑβδομοῦ πού κυκλοφορεῖ σύντομα.

N.K.A.

Ἀνακοινώσεις, 1978 - 1979

1. Ν. Σδορώνος: Μεθοδολογικά τῆς ἱστορίας.
2. Α. Λιάκος: Ὁ Γαριβάλδι καί ἡ Ἑλλάδα.
3. Σπ. Ἀσδραχᾶς: Γιά τήν ἀγροτική ἱστορία.
4. Τρ. Σκλαβενίτης: Ἡ χρῆση τῶν Χρησμών.
5. Συλλογική παρουσίαση: Τό Δημοτικό Ἀρχεῖο Ἐρμούπολης.
6. Ὁλ. Ciscari: Οἱ ἐμπορικές κομπανίες τοῦ Μπρασόβ καί τοῦ Σμπιού.
7. Συλλογική παρουσίαση: Τό Κέντρο Μικρασιατικῶν Σπουδῶν.
8. Ε. Σταυροπούλου: Π. Πανᾶς.
9. Γ. Σμπιλίδης: Ἐπαναστατικά κινήματα τοῦ 1840-41.
10. Α. Φραντζή: Φαναριώτικες ποιητικές συλλογές πρὶν τό 1821.
11. Ν. Παπαδία: Ἀγροτικές κινήσεις καί ἐξεγέρσεις στήν βενετοκρατούμενη Κρήτη, 1509 - 1530.
12. Π. Πετράκης: Ποσοτικές μετρήσεις στήν οἰκονομική ἱστορία.
13. Π. Ροδολάκης: Γιά τήν ἱστορία τοῦ δικαίου στήν τουρκοκρατία.
14. Α. Ξανθοπούλου - Κυριακοῦ: Ἡ ἑλληνική κοινότητα τῆς Βενετίας.
15. Ρ. Πατρικίου: Τό γλωσσικό ἀπό πολιτική ἀποψη.
16. Συλλογική παρουσίαση: Τό συνέδριο γιά τή δεκαετία 1940-50 στήν Οὐάσιγκτον.
17. Ἐλ. Ζάτς: Γιά τό θεωρητικό πλαίσιο καί τή μεθοδολογία τῆς κοινωνικῆς ἀνθρωπολογίας. Σχέσεις μέ τή λαογραφία.
18. Α. Κολόνια: Ἡ οἰκονομία τῆς βενετοκρατούμενης Κεφαλονιάς τό 16ο αἶωμα.
19. Π. Μιχαηλάκης: Οἱ ἐμποροὶ Πετρούληδες στή Βενετία (τέλη 17ου - 18ου αἵωμα).
20. Μ. Κολυβά - Καραλέκα: Γιά τήν ἱστορία τῆς Ζακύνθου (1479 - 1600).

Μνήμων. Περιεχόμενα τόμων Α' ὡς Ζ' (1971-1978)

Μνήμων 1 (1971)

Ίωάννου Γ. Γιαννόπουλου: 'Η εξέλι-
ξις τῶν Τουρκολογικῶν σπουδῶν καί ἡ
ἀνάγκη καλλιέργειας αὐτῶν ἐν Ἑλλάδι.
Κατερίνας Γαρδίκας: 'Ο Ἀναστάσιος
Πολυζωΐδης καί ἡ Ἑλληνική Ἐπανά-
στασις. Τριαντάφυλλου Ε. Σκλαβενίτη:
Συμβολή στή βιογραφία τοῦ Πέτρου
Στεφανίτση. Χρήστου Κ. Λούκου: 'Η
κατάληψη τῆς Κалаμάτας ἀπό τοὺς
Μανιάτες τὸ 1831 καί ἡ ἐπέμβασις τῶν
Γάλλων στὶς διενέξεις τῶν Ἑλλήνων.
Δέσποινας Κατηφόρη: 'Ο Ἐμμ. Ἀντωνιά-
δης καί τὰ περὶ ἀναμειξέως του εἰς
τὴν πειρατεία. Βαρθάρας Τσιουράκη:
'Ανέκδοτα ἐγγραφα περὶ τῆς μονῆς
Ταξιαρχῶν Αἰγίου(Κωνσταντίνου Ντό-
κου: Zonaticum. Κώστα Θ. Λάππα: Συμ-
βολή στὴν Κалаθρυτινὴ βιβλιογραφία.
Βιβλιοκρισίες.

Μνήμων 2 (1972)

Ίωάννου Κ. Προμπονά: 'Η συγγέ-
νεια Μακεδονικῆς καί Μυκηναϊκῆς δια-
λέκτου καί ἡ πρωτοελληνική καταγωγή
τῶν Μακεδόνων. Ἀννας Ράμου - Χα-
ψιάδης: Οἱ Ἰκέται παρὰ τοῖς ἀρχαίοις
Ἑλλήσι. Μαριέττας Οἰκονομοπούλου -
Σιμοπούλου: 'Η πολιτική καί διπλωμα-
τική παρουσία τοῦ Κωνσταντίνου Ζω-
γράφου στὸν Ἀγῶνα (1821-1827). Ὀλ-
γας Παλαγγιά: Δύο νεο-αττικὰ ἡμέτερα
στό Ἑθνικὸ Μουσεῖο. Ἐλένης Γαρδίκας:
'Η ἱδρυσις τοῦ ἑλληνικοῦ προξενείου τῆς
Μάλτας (1827). Ίωάννου Γ. Γιαννόπου-
λου: Τὰ τοιφλίκια τοῦ Βελή πασᾶ υἱοῦ
τοῦ Ἀλή πασᾶ. Ἀννας Ράμου - Χαψιά-
δης: Πολιτειακαὶ μεταβολαὶ τῶν Ροδίων
ἀπὸ τοῦ ἔτους 404 π.χ. μέχρι τοῦ ἔτους
351 π.χ. Εἰρήνης Ν. Παρδαλῆ: Δύο
Ναυτικά Ἡμερολόγια τοῦ Ἀγῶνος.
Χρήστου Κ. Λούκου: 'Η περιοδεία τοῦ
Ἀνδρέα Μεταξᾶ στὴν Πελοπόννησο.
'Αλεξάνδρας Πετᾶλα: Ἀξιωματοῦχοι
στὴν αὐλὴ τοῦ Ἀλή πασᾶ. Δέσποινας
Κατηφόρη: Ἐνέργειες τοῦ Ίωάννου Φι-
λήμονος γιὰ τὴν ἐκδόσις φιλοκαποδι-
στριακῆς ἐφημερίδας. Ίωάννου Κ.
Προμπονά: Τοπωνυμικαὶ διασαφήσεις:
I. Μυόννησος.

Μνήμων 3 (1973)

Κωνσταντίνος Φιλοπούλου: Αἱ δυτι-
καὶ πηγαὶ διὰ τὴν ἔναντι τῶν Νορμαν-
δῶν πολιτικὴν τοῦ Κωνσταντίνου Ι΄
Δούκα. Alexandra V. Petala: La Naissance
du Nouvel Etat grec vue par la presse
Toulousaine. Βασιλείου Α. Κύρκου: Δύο
ἀνθρωπολογικὲς θέσεις στό σοφιστὴ
'Αντιφώντα. Ἀθανασίου Θ. Φωτόπου-
λου: Χειρόγραφα Μοναστηρίων τῆς
Ἡλείας. Γεωργίου Χρ. Σακελλαριάδου:
Μετασχηματιστικὴ ἀνάλυσις τῶν
συμπληρωματικῶν προτάσεων τῆς νέας
ἑλληνικῆς γλώσσας. Ἀλεξάνδρας Χρι-
στοπούλου: Συμβολή εἰς τὴν ἔρευναν
τῆς Νεολιθικῆς Θεσσαλίας. Ίωάννου Κ.

Προμπονά: Ποικίλα κριτικά. Βασιλείου
'Αραβαντινοῦ: Μελανόμορφα ἀγγεῖα ἐκ
Κεφαλληνίας. Βιβλιοκρισίες.

Μνήμων 4 (1974)

Χρήστος Κ. Λούκος: 'Ο Κυβερνήτης
'Ιω. Καποδίστριας καί οἱ Μαυρομυχα-
λαῖοι. Ἐλένη Γαρδίκας - Κατσιαδάκης:
Μιά προσπάθεια γιὰ τὴν ἄρση τοῦ
Βουλγαρικοῦ σχίσματος (Νοέμβριος
1912). Δημήτριος Μιχαλόπουλος: Μαμε-
λοῦκοι Ἑλληνικῆς καταγωγῆς(οἱ ἀδελ-
φοὶ Γαῖτα). Κατερίνα Γαρδίκας: Παρά-
γοντες τῆς ἐμπορικῆς ναυτιλίας γύρω
στό 1875. Θᾶνος Βερέμης: Τὸ ἐπίμαχο
θέμα τῆς ἐπετηρίδος τοῦ στρατοῦ τοῦ
1927. Βγένα Α. Βαρθολομαίου: 'Η δίκη
τοῦ Θεόκλητου Φαρμακίδη (1829-1830).
Βιβλιογραφία Ἱστορίας τοῦ Νέου Ἑλ-
ληνισμοῦ (1973). Εὐρετήριο.

Μνήμων 5 (1975)

Johannes Koder: Ἐνα ἀγνωστο νομι-
κὸ χειρόγραφο ἀπὸ τῆς Μάνης. Ἐλένη
Σαράντη: 'Η Πάτρα ὅπως τὴν εἶδαν οἱ
περιηγητὲς ἀπὸ τὸ 1204 ὡς τὸ 1500. Α.
Μαρκόπουλος: Ἐνα χειρόγραφο ἀπὸ τὸ
Μελένικο στὴ Βιβλιοθήκη John Rylands
τοῦ Μάντσεστερ (ψευδο - Δωρόθεος,
Λέων ΣΤ΄ ὁ Σοφός). Ἐλευθέριος Π.
'Αλεξάκης: 'Η δομὴ τῆς ἑλληνικῆς οἰκο-
γένειας στὴ Θράκη. Θᾶνος Βερέμης:
'Ανέκδοτα κείμενα γύρω ἀπὸ τὸ Κίνημα
τῆς 6ης Μαρτίου 1933. Εὐτυχία Δ.
Λιάτα: Μαρτυρίες γιὰ τὴν πώση τ'
'Αναπλιῶν στοὺς Τούρκους (9 Ἰουλίου
1715). Κώστας Λάππας: 'Ο Κалаθρυτι-
νὸς δάσκαλος Γρηγόριος Ἰωαννίδης καί
ἡ Βιβλιοθήκη του. Χρήστος Κ. Λούκος:
'Ο Μακρυγιάννης προσφέρει στὴ βασι-
λισσα τῆς Ἀγγλίας Βικτωρία τίς εἰκονο-
γραφίες τοῦ Εἰκοσιένα. (Τρία ἀνέκδοτα
ἐγγραφα τοῦ 1839). Βιβλιογραφία Ἱστο-
ρίας τοῦ Νέου Ἑλληνισμοῦ. Εὐρετήριο.

Μνήμων 6 (1976-77)

Δέσποινα Γεωργοπούλακη - Λού-
κου: Οἱ ταραχές στὴ Σύρα τὸν Ἀπρίλιο
τοῦ 1830. Βασιλῆς Κρεμμυδάς: 'Η οἰκο-
νομικὴ κρίσις στὸν ἐλλαδικὸ χῶρο στὶς
ἀρχὲς τοῦ 19ου αἰῶνα καί οἱ ἐπιπτώσεις
τῆς στὴν ἐπανάστασις τοῦ 1821. Γιώργος
Χρ. Σακελλαριάδης: Πάθη τῶν ἀφῶνων
συμφῶνων στὰ νεοελληνικὰ ἰδιώματα.
'Ιωάννης Σ. Κολιόπουλος: 'Η στρατιωτι-
κὴ καί ἡ πολιτικὴ κρίσις στὴν Ἑλλάδα
τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 1941. Ἐλένη Ἀγγελο-
μάτη - Τσουγκαράκη: Ἀνέκδοτες ἐπι-
στολές τοῦ Μιχ. Οἰκονόμου καί τοῦ
Θεόκλ. Φαρμακίδη (Μάρτ. -Μάιος 1827).
'Αντζελα Λαμπίρη: 'Ο Σπ. Τρικουπῆς
εἰσπηγείται στὸν Ὀθωνα τὴν παραχώρη-
σι συντάγματος. (Ἀνέκδοτο ὑπόμνημα
τοῦ 1835). Εὐρετήριο τῶν Ἐπιστολῶν
τοῦ Ἰω. Καποδίστρια. Ἐπιμέλεια: Χρή-
στος Κ. Λούκος - Βγένα Α. Βαρθολο-
μαίου - Βιβλιογραφία Ἱστορίας τοῦ

Νέου Ἑλληνισμοῦ 1975. Εὐρετήριο.
Χρονικὸ. Ἐσωτερικὸς Κανονισμὸς τῆς
'Εταιρίας Μελέτης Νέου Ἑλληνισμοῦ.

Μνήμων 7 (1978) Τυπώνεται

Δημήτρης Λουῆς: 'Ο Βρετανικὸς
τύπος γιὰ τὴ ναυμαχία τοῦ Ναυαρίνου.
Βασιλῆς Κρεμμυδάς: Καταγραφή τῶν
ἐμπορικῶν πλοίων τοῦ Ἡρακλείου τὸ
1751. Ρένα Σταυρίδης - Πατρικίου:
'Ανέκδοτες Ἐπιστολές τοῦ Γ. Σκληροῦ
στὸν Γ. Ν. Πολίτη (Ἀπὸ τῆς παλιᾶς
καλῆς ἡμέρας τῆς Γιένας στὴν ἀνίερη
πραγματικότητα τῆς Αἰγύπτου). Ἀλέξης
Πολίτης: Προσπάθειες καί σχέδια τοῦ
Φοριέλ γιὰ μιά δεύτερη ἐκδόσις τῆς
συλλογῆς τῶν ἑλληνικῶν δημοτικῶν τρα-
γουδιῶν. Τριαντάφυλλος Ε. Σκλαβενί-
της: Χρησμολογικὸ εἰκονογραφημένο
μονόφυλλο τῶν ἀρχῶν τοῦ 18ου αἰῶνα.
Φώτης Δημητράκοπουλος: Χειρόγραφα
Φουρνᾶ Εὐρυτανίας. Ι.Κ. Χασιώτης:
Juan, José Eliodoro Bouligni καί Lorenzo
Mabili de Bouligni: Οἱ πρόγονοι τοῦ
Μαβίλη καί ἡ διπλωματικὴ τους ἀλληλο-
γραφία, (τέλη ΙΗ΄ ἕως ΙΘ΄ αἰῶνα).
Βιβλιογραφία Ἱστορίας Νέου Ἑλληνι-
σμοῦ 1976.

Τὸ χρονικὸ τῆς ΕΛ.Ε.Μ.Ε.Π.

Δεκέμβριος 1978 - Ἰούνιος 1979

16 Δεκεμβρίου 1978: Ἐκτακτὴ Γενι-
κὴ Συνέλευσις τῆς ΕΛ.Ε.Μ.Ε.Π. μὲ
συμμετοχὴ 80 περίπου μελῶν καί φίλων
τῆς Ἑταιρίας. Μετὰ τὴν ἀνάγνωσις τοῦ
ἀπολογισμοῦ τοῦ Δ.Σ. τῆς Ἑταιρίας
ἀπὸ τὸ Γεν. Γραμματεῖα Στέφανο Ἰωα-
κειμίδη, ἐγινε συζήτηση μὲ θέμα τίς
προοπτικὲς τῆς ΕΛ.Ε.Μ.Ε.Π. Διατυπώ-
θηκαν πολλὲς ἀπόψεις γιὰ τὰ αἷτια τῆς
ὑποτονικότητος τῆς Ἑταιρίας μετὰ τὸ
καλοκαίρι τοῦ 1977, γιὰ τοὺς σκοποὺς
τῆς καί γιὰ τοὺς ἄξονες πού θά ἐπρεπε
νά διέπουν τὴ λειτουργία τῆς. Ἀποφα-
σίστηκε νά ἐκλεγεί ἐπιτροπὴ ἀπὸ μέλη
τῆς ΕΛ.Ε.Μ.Ε.Π., προκεκμένου νά δοη-
θῇσι τὸ Δ.Σ. νά καταρτίσῃ τὸν προ-
γραμματισμὸ τῆς Ἑταιρίας, μὲ βάση τίς
ἀπόψεις πού ὑποστηρίχθηκαν στὴν
'Εκτακτὴ Γενικὴ Συνέλευσις.

16 Φεβρουαρίου 1979: Ἐκδήλωση
πρὸς τιμὴ τῆς καθηγήτριας JOAN RO-
BINSON, στὴν Πάντειο Α.Σ.Π.Ε. (6λ.
παράρτημα Α΄).

24 Φεβρουαρίου 1979: Συνάντησις μὲ
θέμα: Ἡ ἐνταξὴ μας στὴν Ε.Ο.Κ.: Μετὰ
τὴ συμφωνία τοῦ Δεκεμβρίου τί; Εἰση-
γητὲς: Ἀχ. Μητσός καί Μιχ. Παπαγιαν-

νάκης. Ακολούθησε συζήτηση. Με δργάνωση του παραρτήματος Θεσσαλονίκης, η συνάντηση επαναλήφθηκε με τους ίδιους εισηγητές στη συμπρωτεύουσα, στις 6 'Απριλίου 1979.

24 Φεβρουαρίου 1979: Έκτακτη Γενική Συνέλευση της ΕΛ.Ε.Μ.Ε.Π. Συζητήθηκε και εγκρίθηκε το "Σχέδιο κατευθυντήριων αρχών και προτάσεων" που υπέβαλε το Δ.Σ. της Έταιρίας (δλ. παράρτημα Β').

26 Φεβρουαρίου 1979: Συνάντηση με θέμα *τό πρόβλημα του Αιγαίου* δργάνωσε το παράρτημα Θεσσαλονίκης της ΕΛ.Ε.Μ.Ε.Π. στη συμπρωτεύουσα, με εισηγητή τον ύφηγητή Χρήστο Ροζάκη.

16-17 Μαρτίου 1979: Συμπόσιο με θέμα *Ανάπτυξη ή ύπανάπτυξη: η περίπτωση της Ελλάδας* δργάνωσε στο Λονδίνο το παράρτημα Λονδίνου της ΕΛ.Ε.Μ.Ε.Π. σέ συνεργασία με τό τμήμα Λονδίνου της Ένωσης Πανεπιστημιακών Δυτικής Εύρώπης (δλ. παράρτημα Γ').

14 'Απριλίου 1979: Συνάντηση με θέμα: *Πληθωρισμός: αίτια και επιπτώσεις*. Εισηγητές: Ο καθηγητής Γ. Η. Κρημπάς και ο οικονομολόγος Τ. Πολίτης. Έπακολούθησε συζήτηση.

5 Μαΐου 1979: Συζήτηση - κριτική του βιβλίου του Ν. Μουζέλη "Νεοελληνική κοινωνία: ύψεις ύπανάπτυξης". Εισηγητές Ν. Διαμαντούρος και Λ. Παπαγιαννάκης.

12 Μαΐου 1979: Συνάντηση με θέμα "Γιατί μεταπτυχιακές σπουδές στην Ελλάδα;". Εισηγητές: Λ. Λουλούδης, 'Α. Μπαλτάς και Κ. Κρημπάς.

31 Μαΐου 1979: Συζήτηση με τους συγγραφείς του βιβλίου "Τό Αίγαίο και ή Έλληνοτουρκική κρίση". Συμμετέχουν οί Μ. Σακελλαρίου, Β. Σφυρόερας, Στ. Θεοφανίδης, Γ. Κρανιδιώτης, Γ. Τενεκίδης και Χ. Ροζάκης.

8 'Ιουνίου 1979: Σεμινάριο με θέμα "Οί Έλληνες γιατροί μετά την ένταξη στην Ε.Ο.Κ." δργανώνει στο ξενοδοχείο 'Εσπέρια ή ομάδα γιατρών της ΕΛ.Ε.Μ.Ε.Π., με συμμετοχή πολλών εκπροσώπων του Ιατρικού κόσμου.

27 'Ιουνίου 1979: Τακτική Γενική Συνέλευση της ΕΛ.Ε.Μ.Ε.Π. με συμμετοχή 60 περίπου μελών της Έταιρίας. Έγκρίνεται ο άπολογισμός του άπερχόμενου Δ.Σ., τροποποιείται ο Κανονισμός Λειτουργίας της Έταιρίας, ψηφίζεται ο προγραμματισμός της νέας χρονιάς Έλληνικού κράτους" και τέλος εκλέγεται τό νέο Διοικητικό Συμβούλιο της Έταιρίας που άποτελείται άπό τους Π. 'Αβδελίδη, Ν. 'Αλιδίζατο, Μπ. Βακαλοπούλου, Κ. Γαβρόγλου, Στ. 'Ιωακείμίδη, Γ. Κρημπά, 'Αχ. Μητσό, Λ. Παπαγιαννάκη, Μ. Παπαγιαννάκη, Κ. Χατζημητρο και Στ. Χρυσολούρη. 'Αναπληρωματικοί εκλέχθηκαν οί Γ. 'Αναστασίους, Κ. Μπίτους και Σ. Τσιλένης.

ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΗΣ JOAN ROBINSON: ΜΙΑ ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ

Στά πενήντα χρόνια της έπιστημονικής της δραστηριότητας ή JOAN ROBINSON έχει νά παρουσιάσει ένα πολυσύνθετο και επιδλητικό έργο. Μαζί με άλλους έρευνητές, όπως τόν KALDOR και τόν PASINETTI, άποτέλεσε τόν κορμό της λεγόμενης μετακύνσιανής σχολής, ενώ ακολουθώντας παράλληλα τόν SRAFFA και συμβαδίζοντας ένμέρει με τόν DOBB και τόν NEEK, έθεσε τό θεμέλιο λίθο γιά μιά θετική επαναξιόλογηση της κλασικής πολιτικής οικονομίας (νεοοικονομισμός). Τό όνομά της έχει συνδεθεί άναπόσπαστα με πρωτοποριακές τομές σέ θεμελιακά προβλήματα της οικονομικής θεωρίας, όπως π.χ. της θεωρίας του άτελους ανταγωνισμού, της θεωρίας της άτασχόλησης, της θεωρίας του κεφαλαίου, του κέρδους και της διανομής, της θεωρίας της συσώρευσης κεφαλαίου και της οικονομικής ανάπτυξης κλπ. Στις αρχές της δεκαετίας του 1940, δηλαδή στην περίοδο της σταλινικής άποδιαπόμεψσης του Μάρξ (με τη βοήθεια του "μαρξιστικού - λενινιστικού" γνωσιοθεωρητικού κώδικα) και ταυτόχρονα της άποσιώψσης του ή της άπόρριψής του άπό τό άκαδημαϊκό κατεστημένο των καπιταλιστικών χωρών (με τη βοήθεια εϊρωνικών παρανοιών (και χλευαστικών ύποσημειώσεων), ή JOAN ROBINSON ύπήρεξε άπό τους λίγους μή μαρξιστές οικονομολόγους, που στά πλαίσια της κύνσιανής προβληματικής έτέμεναν νά παίρνουν στά σοβαρά την έπιστημονική ύπόσταση της μαρξικής ανάλυσης.

Πολέμα του οικονομικού νεοκλασικισμού...

Όμως, ή σημαντικότερη συμβολή της JOAN ROBINSON έγκειται στο γεγονός ότι όλο τό έργο της, παρ' όλη τη θεματική του εύρύτητα, χαρακτηρίζεται άπό μιά βασική και συνεπή συντεταγμένη. Καί αυτή είναι ή μετωπική κριτική που ή JOAN ROBINSON άσκησε πάντα και με άναμφισβήτητη έπιτυχία έναντίον της νεοκλασικής δρθοδοξίας στην οικονομική έπιστήμη. Τό νεοκλασικό δόγμα είναι ένα σύνθετο και, στη μαθηματική του διατύπωση, δυσνόητο θεωρητικό σύστημα, άκόμη και γιά τό πλήθος των μνημένων νεοκλασικών οικονομολόγων. 'Η δεβαιότητα όμως ότι ένα τέτοιο γενικό θεωρητικό σύστημα ύπάρχει, λειτουργεί ως έπιστημονικό άλλοθι, που έπιτρέπει στόν κάθε έξειδικευμένο "έπαγγελματία" οικονομολόγο νά άσχολεϊται με κάποια έπί μέρους έρευνα και νά νομίζει ότι ή εργασία του έντάσσεται λογικά και συστηματικά στην, όπως πρεσβεύεται, μόνη δυνατή θεωρητική

σύλληψη του οικονομικού φαινομένου. 'Η γιά τους πολλούς άπρόσιτη πεμπτουσία αυτής της ύποτιθέμενα όλοκληρωμένης θεωρητικής σύλληψης είναι ή νεοκλασική θεωρία της γενικής ίσοοροπίας, ή όποια άπροκάλυπτα και άφελώς ταυτίζεται με την οικονομική θεωρία ή την οικονομική ανάλυση. Τό νεοκλασικό δόγμα καταλήγει έτα άναλυτικά σέ μιά βασική πρόταση. ('Άλλοι όμως θά έλεγαν ότι τό νεοκλασικό σύστημα ξεκινά με μιά καλυμμένη προύπόθεση και' εύχή και καταλήγει ταυτολογικά στη μαθηματική της διατύπωση). 'Η βασική αυτή πρόταση (ή γιά άλλους εύχή) είναι ότι: μιά κοινωνία, θεμελωμένη στην άτομική ιδιοκτησία και στη γενικευμένη ίσχύ του θεομού της "έλεύθερης άγοράς" (δηλαδή μιά καπιταλιστική κοινωνία) είναι σέ τελευταία ανάλυση ή άποδοτικότερη, ή άρμονικότερη, ή σταθερότερη και τελικά ή καλύτερη μορφή που μπορεί νά πάρει ποτέ ή δργάνωση μίας ανθρώπινης κοινωνίας.

...άρα και των μεταφνευμένων έκδοχών του στην Ελλάδα και άλλου.

Σ' αυτή την τελευταία διάσταση του έργου της JOAN ROBINSON θέλουμε νά σταθούμε γιά λίγο, γιατί άφορά έμμεσα και την κατάσταση της οικονομικής έπιστήμης στη χώρα μας, έτσι όπως αυτή ή έπιστήμη επιβάλλεται, διδάσκεται, καλλιεργείται και θεσμικά μεταφνεύεται σήμερα μέσω των άγγλοαμερικανικών έργαστηρίων παραγωγής διδακτορικών τίτλων, στά εκπαιδευτικά και έρευνητικά ιδρύματα της χώρας. Σέ γενικές γραμμές θά μπορούσε νά ίσχυρισθεί κανείς ότι σήμερα, ή ιδεολογική κυριαρχία του οικονομικού νεοκλασικισμού έκφράζεται στις καπιταλιστικές χώρες βασικά ως έπίφαση έπιστημονικής νομιμοποίησης πολιτικών έπιλογών που καθορίζουν την πορεία της οικονομικής πολιτικής. Παράλληλα με τό νά έχει δοθεί στο νεοκλασικισμό τό συντηχιακό μονοπώλιο άναγνώρισης και διαχωρισμού της "κακής" άπό την "καλή" εκπαίδευση ενός οικονομολόγου, τό νεοκλασικό δόγμα λειτουργεί και σάν θεσμός κοινωνικής και γραφειοκρατικής έπιλογής. Προσφέρει, δηλαδή, τά άναγκαία άξιολογικά κριτήρια γιά την επάνδρωση και την άναπαραγωγή της έσωτερικής ίεραρχίας των διαφόρων διοικητικών προγραμματιστικών και έρευνητικών θεσμών του διοικητικού κράτους, καθώς και των θεσμών που διαμορφώνουν και έλέγχουν τη διοικουμένη δημοσιότητα.

Τό ίδιο τό νεοκλασικό δόγμα άναπαράγεται σήμερα μέσα σέ ένα άυστηρό και διεθνώς ίεραρχημένο σύστημα πανεπιστημιακών προσωπικοτήτων, σχολών και έξειδικευμένων εκπαιδευτικών προ-

γραμμάτων, τό όποιο επιβάλλει διεθνώς τά πρότυπα γιά τήν επιστημονική εκπαίδευση του είδικευμένου "έπαγγελματία" οίκονομολόγου. Αύτή ή εκπαίδευση μοιάζει μέ τή σταδιακή τελετουργική μύηση στά άπόκρυφα του Σχολαστικού Νεοκλασικού Δόγματος, τό όποιο, σάν θεσμός πιά (όπως ή Καθολική Ιεραρχία του Μεσαίωνα) μπορεί νά καταξιώνει κοινωνικά και νά άφομοιώνει προωθώντας στήν έσωτερική του Ιεραρχία κάθε δόκιμο νέο, στό βαθμό πού αυτός μαθαίνει νά άγνοεί συστηματικά τους πειρασμούς της πραγματικότητας και της δικής του γνωστικής περιέργειας και νά άφοσιώνεται άποκλειστικά στήν παραπέρα τεχνική έπεξήγηση ή τελειοποίηση κάποιας μικρής λεπτομέρειας του πολύπλοκου και, στή γενική του σύλληψη, άπρόσιτου σχολαστικού οικοδομήματος πού λέγεται "γενική θεωρία της Ισορροπίας". Η άπόκρουση των πειρασμών της πραγματικότητας και των αίρετικών άπόψεων ξεχωρίζεται έτοι από τήν τελετουργία του εκπαιδευτικού προγράμματος και γίνεται άποκλειστικό δικαίωμα μόνο των καταξιωμένων άρχιερέων της νεοκλασικής επιστήμης. Δέν φτάνει ποτέ στό έπίπεδο των πτυχιακών και των έξειδικευμένων μεταπτυχιακών σπουδών.

Η κριτική της ιδεολογικής λειτουργίας του νεοκλασικισμού...

Η σημασία του έργου της J. ROBINSON δέν έγκειται μόνο στή θεωρητική κριτική των άντινομών του νεοκλασικού δόγματος, αλλά και στό γεγονός ότι προσπάθησε παράλληλα νά καταγγείλει και τήν παραπάνω λειτουργία του νεοκλασικού θεσμού. Η έμβέλεια της κριτικής της είχε όμως περιοριστεί ως πρόσφατα γιά πολλούς λόγους στους έπιλεκτους μαθητευόμενους του Πανεπιστημίου του Καίμπριτζ. Σ' αυτούς ίσως κάποτε νά λειτούργησε άρνητικά ή διδασκαλία της, υποθάλποντας άθέλητα τήν αίσθηση ότι άνήκαν σέ μιά έπιλεκτή αίρεση, πού μπορούσε νά ύπέρκειται της πληθειακής νεοκλασικής άπάτης. Όμως ή ύπαρξη και ή άποδοχή αυτής της πληθειακής άπάτης άποτελούσε και τήν αναπόφευκτη συνθήκη ύπαρξης μιάς τέτοιας επιστημονικής έλίτ ή όποια αυτοδικαιώνεται, στίς περισσότερες περιπτώσεις, υιοθετώντας μόνο και μόνο μιά κριτική στάση.

Η ίδια ή J. ROBINSON δέβαια προσπάθησε πάντα νά ξεφύγει άπ' αυτό τόν κλοιό, νά μεταφέρει τό μήνυμά της στους χώρους της προπτυχιακής εκπαίδευσης, αλλά τό νεοκλασικό κατεστημένο τήν άπομόνωνε στίς σελίδες κάποιων πολύ έξειδικευμένων μονογραφιών ή στους κλειστούς χώρους των μεταδιδασκωρικών σεμιναρίων ενός SAMUELSON ή ενός SOLOW. Βέβαια, αυτή ή κατά-

σταση δέν άποτελεί ένδειξη άδυναμίας του έργου της J. ROBINSON, αλλά δείγμα της δύναμης του νεοκλασικού πανεπιστημιακού θεαμού.

Τά χιλιάδες έγχειρίδια "Μικροοικονομικής" και "Μακροοικονομικής" πού γράφονται και ξαναγράφονται άκατάπαυστα άπό κάθε νέα γενιά νεοκλασικών δοκίμων, έτοι κάτω σάν αναγκαία σπονδή πετυχημένης μαθητείας και ώρίμανσης γιά τήν κατάληψη κάποιας θέσης στήν εκπαιδευτική ή έρευνητική Ιεραρχία, όλη αυτή ή σχεδόν άυτόματοποιημένη και τυποποιημένη πληθωρική παραγωγή έγχειριδίων, δέν περιλαμβάνει καμιάν άναφορά στά έργα ή στή σκέψη της JOAN ROBINSON, ή άλλων αίρετικών επιστημόνων, γιατί άπλούστατα οι συγγραφείς αυτοί, λόγω εκπαιδευσης, άγνωστών πραγματικά τήν επιστημονική ύπαρξη του έργου της JOAN ROBINSON ή των άλλων. Βέβαια, τό φαινόμενο αυτό άγγίζει τά όρια του παράλογου (και όμως θεσμικά τόσο εύλογου) όταν σκαρτεϊ κανείς ότι σ' αυτά τά έγχειρίδια, πού άποτελούν τήν άποκλειστική τροφή τουλάχιστον των πτυχιακών οικονομικών σπουδών, βρίσκει κανείς όλόκληρη σειρά κεφαλαίων, στά όποια αναλύεται τό "κενυονικό σύστημα" -και πολύ σπάνια και άποφθέγματα τό "μαξιστικό σύστημα"- χωρίς δέβαια ό συγγραφέας νά έχει διαβάσει έστω και μιά σελίδα από τό έργο του Κέϊνς ή του Μάρξ.

Η JOAN ROBINSON, άκολουθώντας τά βήματα πού χάραξε ή κριτική του Κέϊνς έναντίον της νεοκλασικής όρθοδοξίας του μεσοπολέμου, προσπάθησε νά χτυπήσει τήν παλινόρθωση του νεοκλασικισμού στή μεταπολεμική περίοδο. Η έλπίδα της όμως ότι ό νεοκλασικισμός θά κατέρρεε γρήγορα άποδείχτηκε πρόωρη. Τά NOBEL της οικονομικής επιστήμης εξακολουθούν νά δίνονται άποκλειστικά σέ νεοκλασικούς θεωρητικούς. Τά εκπαιδευτικά προγράμματα και τά εκπαιδευτικά συγγράμματα εξακολουθούν νά βασίζονται στήν κωδικοποιημένη θεματολογία του νεοκλασικού δόγματος.

...και τά όρια της.

Ίσως όμως και ή ίδια ή JOAN ROBINSON νά είναι υπεύθυνη έμμεσα γι' αυτήν τήν πρόωρη αίσιοδοξία της, όπως φάνηκε εκ των υστέρων. Και αυτό, πιθανόν, γιατί ή επιστημολογική της τοποθέτηση δέν της επέτρεψε νά αξιολογήσει τή δεύτερη διάσταση της νεοκλασικής θεωρίας πού τονίσαμε πιο πάνω. Δηλαδή, τό νεοκλασικό δόγμα, σάν εκπαιδευτικό -πού σημαίνει σάν κοινωνικό- θεσμό της καπιταλιστικής κοινωνίας. Έτοι δέν μπόρεσε ή δέν θέλησε νά δει τή διαλέκτική σχέση πού διέπει τή διαμεσολάβηση του γνωσιο-

θεωρητικού συμφέροντος και του κοινωνικού θεσμού πού λέγεται επιστήμη. Βασιζόμενη σέ μιά ούσιαστικά θετικιστική γνωσιοθεωρία γιά τό τί σημαίνει σύσταση και έλεγχος θεωριών περί κοινωνικών φαινομένων, νόμισε ότι άρκούσε νά καταγγείλει σύμφωνα μέ τίς μεθοδολογικές προδιαγραφές του POPPER τή "μεταφυσική" ύπόσταση της νεοκλασικής θεωρίας και νά άντιπαρθέσει τήν "κοινή λογική" του άγγλικού έμπειρισμού, γιά νά ξεκαθαριστούν μιά γιά πάντα στό έπίπεδο της διαλογικής συζήτησης "Ίσος πρós Ίσον" οι τυχόν θεωρητικές διαφορές. Κάτι άνάλογα προσπάθησε νά επιτύχει και μέ τήν άνάγνωση πού έκανε στά μαρξικά κείμενα. Αυτό τό δεύτερο έγχείρημά της είναι όμως πιο άπαιτητικό και γι' αυτό πιο συζητήσιμο από τό πρώτο. Γιατί ύπάρχει τελικά μιά τεράστια μεθοδολογική διαφοροποίηση πού χωρίζει τίς παρακάτω δύο άπόψεις της JOAN ROBINSON:

(α) Ο νεοκλασικισμός δέν μπορεί νά άποτελέσει μιά έμπειρικά δάσημη θεώρηση του καπιταλισμού και γι' αυτό πρέπει νά άντικατασθεί από μιά θεωρία πού ξεκινά από τήν κενυονική λογική.

(β) Η μαρξική σκέψη άποτελεί μιά σωστή θεώρηση του καπιταλισμού, αλλά γιά νά μετατραπεί σέ μιά θεωρία του καπιταλισμού, πρέπει νά άπαλλαχτεί από τό άχρηστο βάρος της θεωρίας της αξίας και νά ύπαχθει άναγωγικά στήν κενυονική προδλημματική.

Αθήνα, Φεβρουάριος 1979

Όμάδα οικονομολόγων
της ΕΛ.Ε.Μ.Ε.Π.

Παράρτημα Α'

Τήν Παρασκευή 16 Φεβρουαρίου 1979 έγινε στή μεγάλη αίθουσα του νέου κτιρίου της Παντείου Α.Σ.Π.Ε. εκδήλωση της ΕΛ.Ε.Μ.Ε.Π. πρós τιμή της καθηγήτριας Τζόαν Ρόμπινσον. Στο πρόσωπο της άγγλίδας οικονομολόγου, ή ΕΛ.Ε.Μ.Ε.Π. θέλησε νά τιμήσει τόσο τή συμβολή της στή σύγχρονη οικονομική σκέψη, όσο και τήν προσφορά της στον άγώνα κατά της στρατιωτικής δικατορίας (1967-1974).

Τήν εκδήλωση άνοιξε μέ σύντομο χαιρετισμό ό πρόεδρος της Παντείου κ. Κ. Δεσποτόπουλος και προέδρευσε ό κ. Ν. Κυριαζίδης, οικονομολόγος και πρώην ύποδιοικητής της Τράπεζας της Ελλάδας, πού είχε προεδρεύσει και στήν όμίλεια - συζήτηση της Τζόαν Ρόμπινσον, πού όργανωσε τον Μάρτιο του 1972 στήν Αθήνα ή Έλληνοευρωπαϊκή Κίνηση Νέων. Ο κ. Κυριαζίδης έξέφρασε τή συγκίνησή του όχι μόνο στήν άνάμνηση της θαρραλέας και

δξείας συζήτησης πού είχε γίνει κάτω από τά μάτια τής 'Ασφάλειας, αλλά γιατί ή προσπάθεια νά διαδοθεί τό προσοδευτικό περιεχόμενο τής επιστήμης - προσπάθεια πού είχε αναλάβει επί χούφτας ή Ε.ΚΙ.Ν.- συνεχίζεται σήμερα από τήν ΕΛ.Ε.Μ.Ε.Π.

Στή συνέχεια ό κ. Κ. Γαδρόγλου μίλησε έκ μέρους τού Δ.Σ. τής ΕΛ.Ε.Μ.Ε.Π. καί συνέδεσε τήν προσφορά τής Τζόαν Ρόμπινσον στήν κριτική οικονομική σκέψη, μέ τήν προσπάθεια πού έχουν αναλάβει Έλληνες επιστήμονες στούς κόλπους τής ΕΛ.Ε.Μ.Ε.Π. νά προωθήσουν τή μελέτη των προβλημάτων τής κοινωνίας καί νά επεξεργαστούν τρόπους γιά τήν αντιμετώπισή τους.

Ό κ. Ν. Κυριαζίδης, ό κ. Ι. Πεσμαζόγλου, καθηγητής καί διευθυντής, πρόεδρος τής ΕΜΕΠ, κατά τή διάρκεια τής δικτατορίας καί παλιότερα μαθητής τής Τζόαν Ρόμπινσον καί ό κ. Γ.Η. Κριμπάς, καθηγητής τής πολιτικής οικονομίας, αναφέρθηκαν κατόπιν στό επιστημονικό έργο τής άγγλιδας οικονομολόγου, τά τελευταία πενήντα χρόνια. Μίλησαν γιά τή συμβολή της στήν αποκάλυψη των λογιστικών ασφαμάτων καί τού ιδεολογικού περιεχόμενου τής "ορθόδοξης", νεοκλασικής οικονομικής θεωρίας, πού θέτει τέτοια ερωτήματα καί δίνει τέτοιες απαντήσεις ώστε νά έξυπηρετεί τά κυρίαρχα συμφέροντα.

Ό μεταφραστής διδλών τής κ. Ρόμπινσον στή γλώσσα μας οικονομολόγος κ. Κ. Σοφούλης αναφέρθηκε στή σημασία πού έχει γιά τούς Έλληνες μελετητές ή γνωριμία τους μέ τό έργο τής Τζόαν Ρόμπινσον.

Ό δικηγόρος Π. Κανελλάκης, πρόεδρος τής ΕΚΙΝ επί δικτατορίας, θυμίζοντας τίς δυσκολίες εκείνης τής εποχής, τόνισε πόσο χρήσιμη ήταν ή επίσκεψη τής Τζόαν Ρόμπινσον, στήν πρώτη φάση τής ανάπτυξης τού αντιδικτατορικού φοιτητικού κινήματος. "Η Τζόαν Ρόμπινσον, στή σύντομη όμιλία της μέ θέμα Μάρξ καί οικονομική ανάλυση, τόνισε τή σημασία τής οικονομικής θεωρίας σήμερα, σέ περίοδο ύφεσης τού καπιταλισμού. Τά παλιά δόγματα, έλπε, έξακολουθούν νά είναι ισχυρά. Έτσι έξηγείται, διευκρίνησε, ότι ό πληθωρισμός θεωρείται τό μέγιστο κακό, ενώ δίνεται δευτερεύουσα σημασία στήν ανεργία. Μίλησε γιά τίς δυσκολίες πού συναντούν οι μαρξιστές στό νά γίνονται κατανοητοί από τούς μη μαρξιστές οικονομολόγους, επειδή χρησιμοποιούν μία τελείως διαφορετική γλώσσα. "Η ίδια, πιστεύει, μαζί μέ όλη τή σχολή τού Καίμπριτζ στήν όποία άνήκει, ότι είναι αναγκαίο νά "μεταφραστεί" ή μαρξιστική σκέψη στή γλώσσα τής οικονομικής επιστήμης. Αναφέρθηκε στή μεγάλη πρόοδο τής οικονομικής σκέψης πού

συντελέστηκε ταυτόχρονα από τόν άστό Κέυνς καί τό μαρξιστή Καλέτσκι. Τέλος, παρότρυνε τούς επιστήμονες νά μήν προσκολλούνται σέ κάθε κείμενο τού Μάρξ δογματικά, αλλά νά χρησιμοποιούν τή μαρξιστική μέθοδο γιά νά καταλάβουν τά σύγχρονα προβλήματα.

Ε.Π.

Σέ δους παραβρέθηκαν στήν εκδήλωση πρós τιμή τής καθηγήτριας Τζόαν Ρόμπινσον μοιράστηκε τό ακόλουθο κείμενο ομάδας οικονομολόγων τής ΕΛ.Ε.Μ.Ε.Π. μέ τό παρατιθέμενο συνοπτικό βιογραφικό - βιβλιογραφικό σημείωμα.

Η καθηγήτρια JOAN ROBINSON, μία από τίς κορυφαίες φυσιογνωμίες τής εποχής μας στό χώρο τής οικονομικής επιστήμης, γεννήθηκε στό Σάρρεϋ τής Άγγλίας τό 1903 καί σπούδασε οικονομικά στό Πανεπιστήμιο τού Καίμπριτζ. Η πανεπιστημιακή της σταδιοδρομία άρχίζει τό 1931, αλλά μόλις τό 1965 διορίζεται τακτική καθηγήτρια στό Καίμπριτζ. Έχει διδάξει σέ πολλά πανεπιστήμια τού κόσμου καί έχει πάρει μέρος σέ οικονομικά σεμινάρια καί συνέδρια. Από τό τεράστιο συγγραφικό της έργο ξεχωρίζουν οι ακόλουθες συμβολές: "Οικονομικά τού Άτελούς Άνταγωνισμού" (1933), "Δοκίμιο γιά τή θεωρία τής Άπασχόλησης" (1937), "Δοκίμιο γιά τή Μαρξιστική Οικονομική" (1942), "Θεωρία τού Έπιτοκίου καί άλλα Δοκίμια" (1952), "Συσώρευση τού Κεφαλαίου" (1956), "Σύλλογή Οικονομικών Δοκιμών", τόμ. Α' (1951), τόμ. Β' (1960), τόμ. Γ' (1965), τόμ. Δ' (1973) "Φιλοσοφία τής Οικονομίας" (1962), πού κυκλοφόρησε καί σέ ελληνική μετάφραση τού Κ.Μ. Σοφούλη - Βαθιώτη από τίς εκδόσεις Παπαζήση, "Έλευθερία καί Άναγκαιότητα" (1969), πού επίσης κυκλοφόρησε σέ ελληνική μετάφραση τού Δ.Α. από τίς εκδόσεις "Νέοι Στόχοι" καί "Οικονομικές Αιρέσεις" (1971). Τό Μάρτιο τού 1972, ή καθηγήτρια ROBINSON επισκέφθηκε τήν Ελλάδα, καλεσμένη από τήν "Ελληνοευρωπαϊκή Κίνηση Νέων". Έδωσε τότε δύο διαλέξεις στήν Άθήνα, ενώ τό δικτατορικό καθεστώς άπαγόρευσε όμιλία της στή Θεσσαλονίκη. Σέ όλη τή διάρκεια τής χουντικής επταετίας άγινίστηκε γιά τήν άτελευθέρωση των πολιτικών κρατουμένων καί τό σεβασμό των άτομικών δικαιωμάτων στήν Ελλάδα.

Παράρτημα Β'

ΣΧΕΔΙΟ ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΩΝ ΑΡΧΩΝ(*)

Πρός τά μέλη καί τούς φίλους τής ΕΛ.Ε.Μ.Ε.Π.

Στίς 16 Δεκεμβρίου 1978 συνήλθε Έκτακτη Γενική Συνέλευση τής ΕΛ.Ε.Μ.Ε.Π. στήν όποία πήραν μέρος 80 περίπου μέλη τής Έταιρίας. Μετά τήν άνάγνωση τού άπολογισμού τού Διοικητικού Συμβουλίου γιά τήν περίοδο από τόν Ιούνιο 1976 ως τό Νοέμβριο 1978, έγινε συζήτηση μέ θέμα τίς προοπτικές τής έταιρίας, όπως διαγράφονται σήμερα, τρία σχεδόν χρόνια μετά τήν ίδρυσή της. Στή συνέχεια, αποφασίστηκε νά εκλεγεί επιτροπή από μέλη τής ΕΛ.Ε.Μ.Ε.Π., προκειμένου νά βοηθήσει τό Διοικητικό Συμβούλιο νά καταρτίσει τόν προγραμματισμό τής έταιρίας, μέ βάση τίς άπόψεις πού ύποστηρίχτηκαν στήν Έκτακτη Γενική Συνέλευση. Αποφασίστηκε, ακόμη ό προγραμματισμός αυτός νά ύποβληθεί στήν έγκριση νέας έκτακτης συνέλευσης τής ΕΛ.Ε.Μ.Ε.Π., πού θά συγκληθεί τό αργότερο μέσα στό Φεβρουάριο τού 1979.

Ήδη, τό Δ.Σ. τής ΕΛ.Ε.Μ.Ε.Π. ύποβάλλει στήν έγκριση των μελών τής έταιρίας τό ακόλουθο σχέδιο προγραμματικών άρχών καί προτάσεων, μέ τήν πεποίθηση ότι άφού εμπλουτισθεί μέ τίς παρατηρήσεις των μελών, θά συμβάλει στό δημιουργικό άναπροσανατολισμό τής δραστηριότητας τής έταιρίας.

Γιά τήν καταπόση των μελών τής ΕΛ.Ε.Μ.Ε.Π. πού δέν πήραν μέρος στήν έκτακτη συνέλευση τής 16ης Δεκεμβρίου, κρίθηκε σκόπιμο νά προηγηθεί μία συνοπτική παρουσίαση των κοινών διαπιστώσεων πού άκούστηκαν (Μέρος Α'). Θά ακολουθήσει τό σχέδιο προγραμματικών άρχών (Μέρος Β').

Α. Διαπιστώσεις

Από τό πνεύμα τόσο των γενικών παρεμβάσεων, όσο καί των συγκεκριμένων προτάσεων πού ύποβλήθηκαν στήν έκτακτη συνέλευση, προκύπτουν οι ακόλουθες κοινές διαπιστώσεις γιά τήν ως τώρα πορεία τής ΕΛ.Ε.Μ.Ε.Π.:

1. Μετά τόν ένθουσιασμό των πρώτων μηνών, όποτε παρατηρήθηκε ένας σημαντικός όργασμός εκδηλώσεων, σημειώθηκε μία ουσιώδης κάμψη στήν ανάπτυξη τής δραστηριότητας τής έταιρίας. Συγκεκριμένα, μέ έξαίρεση τήν έκδοση τού περιοδικού "Σύγχρονα Θέματα" -πού χαιρετίστηκε από τούς περισσότερους όμιλητές σάν θετικότετη

(*) Έγκρίθηκε από τήν Έκτακτη Συνέλευση τής ΕΛ.Ε.Μ.Ε.Π. τής 24ης Φεβρουαρίου 1979.

συνεισφορά -και- όρισμένες σκόρπιες εκδηλώσεις που οργάνωσαν παραρτήματα της ΕΛ.Ε.Μ.Ε.Π. στην Ελλάδα και στο εξωτερικό, ή εταιρία δεν είχε να επιδείξει καμιά ουσιαστική δραστηριότητα επί ενάμιση περίπου χρόνο από το Μάιο δηλαδή του 1977 ως σήμερα. Η κάμψη αυτή αποδόθηκε κατά κύριο λόγο στο ότι η εταιρία δεν κατάφερε να ενεργοποιήσει τα μέλη της, που εκτός από μιάν ελάχιστη μειοψηφία, ακόμη και στους κόλπους του Διοικητικού Συμβουλίου, παρέμειναν απομονωμένα και άδρανη.

2. Μέ τη σειρά της, ή μή ενεργοποίηση των μελών της εταιρίας αποδόθηκε σε δύο κυρίως παράγοντες: πρώτον, στο ότι δεν δόθηκε τό απαραίτητο βάρος στην έσωτερική λειτουργία της εταιρίας, κατά επιτροπές και ομάδες με συγκεκριμένο περιεχόμενο δουλειάς και, δεύτερον, στο κακό οργανωτικό σχήμα της εταιρίας, που με τό πολυάριθμο Διοικητικό της Συμβούλιο -πού και αυτό δεν κατόρθωσε να λειτουργήσει αποτελεσματικά, αφού τό περισσότερα μέλη του ελάχιστο χρόνο είχαν διαθέσιμο- δεν επέτρεψε να πραγματοποιηθεί ή αναγκαία αποκέντρωση και να αναπτυχθούν δημιουργικές πρωτοβουλίες από τά μέλη.

3. Από πολλούς, τέλος, όμιλητές επισημάνθηκαν οί δυσκολίες που υπάρχουν να πραγματοποιηθούν όρισμένες προγραμματικές διακηρύξεις της εταιρίας που αναφέρονται στίς δυνατότητες να προωθηθεί πρωτογενής έπιστημονική έρευνα σήμερα στην Ελλάδα από ένα ιδιωτικό φορέα όπως είναι ή ΕΛ.Ε.Μ.Ε.Π. Τονίστηκε, είδικότερα, ότι όσο καλές προθέσεις και αν υπάρχουν, επισημονες που ως κύριο πεδίο της επισημονικής ή διδακτικής τους δραστηριότητας έχουν τό πανεπιστήμιο, τό εργαστήριο, τό εργοστάσιο κλπ., είναι δύσκολο, αν όχι αδύνατο, να λειτουργήσουν παράλληλα και σε ένα δεύτερο φορέα, ό οποίος επί πλέον δεν τούς παρέχει ούτε καν τίς στοιχειώδεις δυνατότητες για μιά σοβαρή έρευνητική προσπάθεια. Αντίθετα, υπογραμμίστηκε πώς κύρια άποστολή ενός ιδιωτικού φορέα σάν την ΕΛ.Ε.Μ.Ε.Π. είναι να προσφέρει τά πλαίσια ενός επισημονικού διαλόγου σε έρευνητές που ως τώρα ζούσαν απομονωμένοι στα στεγανά της διοριστικής τους άπασχόλησης. Ένός επισημονικού διαλόγου, που σε συνδυασμό με περιορισμένες έστω, αλλά σοβαρές έρευνητικές προσπάθειες στα πλαίσια της εταιρίας, θά μπορούσε να αποτελέσει τή μόνη στερηθ βάση για να ακολουθηθεί μιά συστηματική παρέμβαση προς τά Έξω, τόσο με εκδηλώσεις, συμμετοχές σε συνέδρια και άλλες συναφείς προσπάθειες, όσο και με έντυπα.

Συνοψίζοντας, από τή συνέλευση

της 16ης Δεκεμβρίου προέκυψε τό ακόλουθο βασικό συμπέρασμα: έχει πιά γίνει κοινή συνείδηση στά μέλη της εταιρίας, πώς ή ΕΛ.Ε.Μ.Ε.Π. πρέπει να πάψει να λειτουργεί αποκλειστικά και μόνο με βάση τό πρότυπο που λειτουργούσαν ανάλογα σωματεία προσδευτικών έπιστημόνων στο πρόσφατο και άπώτερο παρελθόν, όταν οί ποικίλες άπαγορεύσεις στην έλεύθερη έκφραση των πολιτικών άπόψεων επέδωσαν -και δικαιολογημένα, ως ένα σημείο- μιά περισσότερο θεαματική και λιγότερο ουσιαστική έπιστημονική παρέμβαση. Πρέπει, αντίθετα, μέσα στα πλαίσια των δυνατοτήτων που παρέχει ή σημερινή νέα πραγματικότητα, να δημιουργήσει τίς προϋποθέσεις ενός γόνιμου έσωτερικού έπιστημονικού διαλόγου, που μόνον αυτός μπορεί να αποτελέσει τό θεμέλιο για μιάν ουσιαστική παρέμβαση στα προβλήματα του τόπου.

Β' Κατευθυντήριες άρχές

Με βάση τίς παραπάνω διαπιστώσεις, τό Δ.Σ. της ΕΛ.Ε.Μ.Ε.Π. προτείνει τό ακόλουθο σχέδιο κατευθυντήριων άρχών για τή λειτουργία της εταιρίας, διακρίνοντας την σε έξωτερική και έσωτερική.

1. Έξωτερική λειτουργία

(α) Έκδηλώσεις

Οί άνοικτές εκδηλώσεις της ΕΛ.Ε.Μ.Ε.Π. διακρίνονται σε κεντρικές και περιφερειακές. Ός προς τίς κεντρικές εκδηλώσεις, κοινή είναι ή διαπίστωση ενός κορεσμού που παρατηρείται στην Αθήνα με τίς όμιλίες, τίς συζητήσεις και τά λεγόμενα σεμινάρια που διοργανώνουν σε μεγάλες κατά κανόνα αίθουσες ποικίλοι έπιστημονικοί και άλλοι φορείς. Κοινή είναι ή διαπίστωση πώς οί εκδηλώσεις του είδους αυτού πολύ σπάνια δίνουν τό έναυσμα ενός γόνιμου προβληματισμού, και πολύ λιγότερο επιτρέπουν τήν ανάπτυξη ενός σοβαρού έπιστημονικού διαλόγου. Γι' αυτό προτείνεται ή ΕΛ.Ε.Μ.Ε.Π. να όργανώνει κεντρικές εκδηλώσεις μόνον όταν κρίνει ότι έχει γίνει ή κατάλληλη προεργασία και ότι τό αντικείμενο της εκδήλωσης παρουσιάζει γενικότερο ενδιαφέρον (ήμερίδες, σεμινάρια, διαλέξεις Έλλήνων και ξένων όμιλητών).

Αντίθετα, προτείνεται να δοθεί σημαντικό βάρος στίς περιφερειακές εκδηλώσεις. Καί λέγοντας περιφερειακές, έννοούμε εκδηλώσεις τόσο στίς συνοικίες, όσο και στην επαρχία. Απαραίτητο στοιχείο για να ευδώσουν εκδηλώσεις του είδους αυτού είναι ή συνεργασία της ΕΛ.Ε.Μ.Ε.Π. με τούς τοπικούς παράγοντες (δημοτικές και κοινοτικές

άρχες, πολιτιστικούς, έπιστημονικούς και άλλους φορείς), έτσι ώστε οί περιφερειακές εκδηλώσεις να μην αποτελούν μόνο μιά μεταφορά εκδηλώσεων που ως τώρα γίνονταν κεντρικά στίς συνοικίες, στην επαρχία, αλλά αντίθετα να αναφέρονται στα τοπικά προβλήματα.

Για τή διοργάνωση των εκδηλώσεων της ΕΛ.Ε.Μ.Ε.Π. προτείνεται ή δημιουργία μιάς μόνιμης επιτροπής εκδηλώσεων, που, σε συνεργασία με τό Δ.Σ., θά κάνει τό σχετικό προγραμματισμό και θά διατηρεί μιά μόνιμη έπαφή με τούς άρμόδιους τοπικούς φορείς.

(β) Έκδόσεις

Έκδόσεις της ΕΛ.Ε.Μ.Ε.Π. θά είναι τό περιοδικό "Σύγχρονα θέματα", ή σειρά "Τεκμήρια" και οί αυτότελεις δημοσιεύσεις έπιστημονικών παρεμβάσεων των μελών της.

Για τό περιοδικό "Σύγχρονα θέματα" προτείνεται να εξακολουθήσει να εκδίδεται όπως σήμερα, με τήν ευθύνη δηλαδή μιάς όλιγομελούς συντακτικής επιτροπής. Προτείνεται ακόμη, ή ιδέα των άφιερωμάτων να συστηματοποιηθεί και να συνδεθεί με τή δουλειά των κατά κλάδους και κατά θέματα επιτροπών της εταιρίας. Προτείνεται, τέλος, να διευκρινισθεί ότι πρόκειται για έκδοση που εκφράζει τήν ΕΛ.Ε.Μ.Ε.Π.

Προτείνεται ή έκδοση σειράς με τό γενικό τίτλο "Τεκμήρια", σε συνεργασία με άθηναϊκό έκδοτικό οίκο. Στή σειρά αυτή, που θά περιλαμβάνει εκδόσεις 64-80 σελίδων, σε ένιαίο σχήμα και με ένιαίο τρόπο παρουσίασης, θά δημοσιεύονται βασικά ντοκουμέντα για θέματα γενικότερου πολιτικού, έπιστημονικού και καλλιτεχνικού ενδιαφέροντος, όπως π.χ. τό φεστιβάλ Θεσσαλονίκης, ΝΑΤΟ, ύφαλοκρηπίδα, έλληνοτουρκικές σχέσεις, προστασία περιβάλλοντος κλπ. Θά προηγείται μιά συνθετική παρουσίαση του υπό εξέταση θέματος 8-10 σελίδων, και τά ντοκουμέντα θά συνοδεύονται με τίς απαραίτητες εικόνες, πίνακες, χάρτες και με μιάν έπιλογή της σχετικής έλληνικής και ξένης διδλωγραφίας. Τήν ευθύνη του κάθε τόμου θά αναλαμβάνει μέλος ή μή της ΕΛ.Ε.Μ.Ε.Π. Περιττό να τονιστεί ότι μόνο αν ή σειρά αυτή άποκτήσει συνέχεια θά μπορέσει να επιδίδει.

Προτείνεται, τέλος, ή δημοσίευση σε αυτότελεις τόμους των παρεμβάσεων μελών της ΕΛΕΜΕΠ, είτε σε εκδηλώσεις της εταιρίας, είτε σε συνέδρια, σεμινάρια κλπ.

2. Έσωτερική λειτουργία

(α) Συναντήσεις μελών

Προτείνεται ή διοργάνωση συναντήσεων μελών της ΕΛ.Ε.Μ.Ε.Π. κατά

τακτά χρονικά διαστήματα (π.χ. κάθε δεκαπενθήμερο), με μηνιαίο προγραμματισμό. Στίς συναντήσεις αυτές, όπου θα μπορούν να μετέχουν όλα τα μέλη της ΕΛ.Ε.Μ.Ε.Π., ανεξάρτητα από τη συμμετοχή τους σε κάποια ειδικότερη ομάδα, θα παρουσιάζονται είτε από μεμονωμένα μέλη, είτε από ομάδες δουλειάς εργασίες, είτε γενικού, είτε ειδικού ενδιαφέροντος. Έως ότου κατορθωθεί να γίνει ένας σοβαρός προγραμματισμός θεμάτων, εύνητο είναι ότι μέλη της ΕΛ.Ε.Μ.Ε.Π. θα μπορούν να παρουσιάζουν ήδη έτοιμες εργασίες τους, διδλία που κυκλοφορούν, σχετικά με τα ενδιαφέροντά τους κλπ.

Θά πρέπει να επιδιωχτεί το μηνιαίο πρόγραμμα να αποστέλλεται εγκαίρως στα μέλη της ΕΛ.Ε.Μ.Ε.Π. και οι συναντήσεις να γίνονται την ίδια πάντα μέρα της εβδομάδας, την ίδια ώρα, στον ίδιο χώρο. Την ευθύνη των συναντήσεων θά αναλάβει σε συνεργασία με το Δ.Σ. αυτόνομη επιτροπή της ΕΛ.Ε.Μ.Ε.Π.

(β) Έπιτροπές

Προτείνεται ή δημιουργία επιτροπών κατά κλάδους και κατά θέματα, στίς οποίες τό ιδανικό θά ήταν να μετέχουν όλα τα μέλη της ΕΛ.Ε.Μ.Ε.Π.

Λέγοντας επιτροπές κατά κλάδους, έννοούμε πρόσωπα του ίδιου επιστημονικού κλάδου, που πραγματεύονται θέματα του ειδικότερου ενδιαφέροντός τους. Αντίθετα, στίς επιτροπές κατά θέματα θά μετέχουν επιστήμονες κλάδων που θά έπεξεργάζονται κάποιο συγκεκριμένο θέμα στίς επί μέρους απόψεις του.

Οί επιτροπές κατά κλάδους και κυρίως οί επιτροπές κατά θέματα θά έποτελούν τά βασικά κύτταρα της ΕΛ.Ε.Μ.Ε.Π., όπου θά προετοιμάζονται είτε εισηγήσεις για συναντήσεις μελών, είτε εκδηλώσεις προς τά έξω, είτε παρεμβάσεις σε συνέδρια κλπ., είτε έλος άφιερώματα ή ήμαφιερώματα των "Συγχρόνων θεμάτων". Θά λειτουργούν ίτυπα και είναι προφανές ότι θά μπορούν να περιλαμβάνουν και μή μέλη της ταιριάς.

Αθήνα, Φεβρουάριος 1979
Τό Διοικητικό Συμβούλιο
της ΕΛ.Ε.Μ.Ε.Π.

Παράρτημα Γ'

ΑΝΑΠΤΥΞΗ Ή ΥΠΑΝΑΠΤΥΞΗ: Η
ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

LONDON SCHOOL OF ECONOMICS AND
POLITICAL SCIENCE

Λονδίνο, 16 και 17 Μαρτίου 1979
Οργανωτές: Παράρτημα Λονδίνου

ΕΛ.Ε.Μ.Ε.Π. και τμήμα Λονδίνου της
Ένωσης Έλλήνων Πανεπιστημιακών
Δυτικής Εύρώπης

Πρόγραμμα

Α. Προβλήματα θεωρίας της ανάπτυξης
και της υπανάπτυξης...

1. Α. FOSTER - CARTER: *Μαρξισμός
κατά θεωρίας της εξάρτησης*

2. Α. ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ: *Η δυναμική της
άνισης ανταλλαγής και της ανισόρροπης
ανάπτυξης*

3. Α. GÜNDER FRANK: *Η σημερινή
κρίση και οι υπανάπτυκτες χώρες*

4. Ε. LACLAU: *Λαϊκισμός και ιδεολογία
στίς περιφερειακές χώρες*

5. ΣΥΓΓΡΗΤΕΣ: Ι. ΣΠΡΑΟΣ και Κ.
ΒΑΠΤΗΣΟΣ

Β. ...και ή περίπτωση της Ελλάδας.

(α) Μεταπολεμική πολιτική οικονομία

5. Σ. ΠΑΠΑΣΠΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ: *Η
μεταπολεμική ανάπτυξη στην Ελλάδα*

6. Μ. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΑΚΗΣ: *Σύγχρονη
Ελλάδα: σημερινές προοπτικές περαιτέ-
ρω ανάπτυξης*

7. Μ. ΝΙΚΟΛΙΝΑΚΟΣ: *Συνοσώρευση
τό κεφαλαίου στην Εύρώπη και έκδιο-
μηχάνιση της Ελλάδας.*

8. Τ.ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΣ: *Τό χρόνο πρό-
βλημα του ίσοζυγίου πληρωμών της
Ελλάδας σάν περίπτωση υπανάπτυξης.*

9. Γ. ΠΕΤΡΟΧΕΙΛΟΣ: *Γιά τίς ξένες
άμεσες έπενδύσεις*

10. Α. ΔΟΞΙΑΔΗΣ: *Βιομηχανική διάρ-
θρωση και ταξική διάρθρωση.*

(β) Εκπαίδευση, παιδεία και ιδεολογία

11. Κ. ΤΣΟΥΚΑΛΑΣ: *Εκπαίδευση και
ιδεολογία στη σύγχρονη Ελλάδα*

Συζητητές: Γ. ΚΑΤΗΦΟΡΗΣ, Ι. ΠΑΝ-
ΝΟΥΛΟΠΟΥΛΟΣ, Τ. ΣΚΟΥΡΑ και Δ.
ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΣ.

(γ) Κράτος και πολιτική

12. Ν. ΜΟΥΖΕΛΗΣ: *Καπιταλισμός και
ανάπτυξη του ελληνικού κράτους*

13. Ρ. ΚΟΥΝΔΟΥΡΟΣ: *Η ιδιομορφία
του άστικού κράτους στην Ελλάδα*

Συζητητές: Ν. ΔΙΑΜΑΝΤΟΥΡΟΣ και
Θ. ΣΚΟΥΡΑΣ

Γενική συζήτηση: Σύγχρονη Ελλάδα:
ανάπτυξη ή υπανάπτυξη.

Πρόεδρος: Γ. ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ.

Στίς 16-17 Μαρτίου 1979 έγινε στο
Λονδίνο συμπόσιο που όργάνωσε τό
παράρτημα Λονδίνου της ΕΛ.Ε.Μ.Ε.Π.
μαζί με τό τμήμα Λονδίνου της Ένωσης
Έλλήνων Πανεπιστημιακών Δυτικής
Εύρώπης με θέμα: *Ανάπτυξη ή υπανά-
πτυξη: ή περίπτωση της Ελλάδας* (βλ.
πρόγραμμα).

Τήν πρώτη μέρα, οί εισηγήσεις και

ή συζήτηση άφορούσαν τίς διάφορες,
συχνά άντικρουόμενες θεωρητικές προσ-
εγγίσεις στο πρόβλημα ανάπτυξη - ύπα-
νάπτυξη - εξαρτημένη ανάπτυξη. Ίδιαί-
τερα σημαντική για τη συζήτηση ήταν ή
εισήγηση του Α. Έμμανουήλ: τόνισε τό
ρόλο της άνισης ανταλλαγής ανάμεσα
στίς άναπτυγμένες και τίς λιγότερο άνα-
πτυγμένες, "περιφερειακές" καπιταλι-
στικές χώρες. Κατά τόν Α. Έμμα-
νουήλ, ή ανταλλαγή αυτή βοηθάει τίς
προηγμένες καπιταλιστικές χώρες να
άποφύγουν μιά χρόνια κρίση. Από την
άλλη μεριά, ό εισηγητής ύποστήριξε πώς
ό χαρακτήρας της ανάπτυξης - έκβιομη-
χάνισης στίς χώρες της λεγόμενης περι-
φέρειας δέν διαφέρει ριζικά από την
ανάπτυξη τό καπιταλισμού που συντε-
λέστηκε σε χώρες όπως ή Αγγλία, τό
19ο αιώνα. Σημαντική επίσης ύπέρχρε ή
συμβολή του Laclau, που άναφέρθηκε
στά γλωσσικά - φραστικά γνωρίσματα
της λαϊκιστικής ιδεολογίας, χωρίς ωστό-
σο να έπιμείνει άρκετά στο πώς ή
ιδεολογία αυτή εμφανίζεται στίς περιφε-
ρειακές χώρες, και ιδιαίτερα στη Λατι-
νική Αμερική. Η νεομαρξιστική προσ-
εγγιση στο πρόβλημα της ανάπτυξης -
υπανάπτυξης, όπου τονίζεται συνήθως ή
διαιώνιση της υπανάπτυξης και της
εξάρτησης και ή ιδιαιτερότητα των
περιφερειακών καπιταλιστικών χωρών,
δέν παρουσιάστηκε, κατά τη γνώμη μας,
άρκετά συγκροτημένα από τούς Foster -
Carter και Günder Frank.

Τή δεύτερη μέρα συζητήθηκαν θέμα-
τα σχετικά με την ανάπτυξη της Ελλά-
δας. Στο θέμα της μεταπολεμικής οίκο-
νομικής ανάπτυξης, ύποστηρίχθηκε πώς
ή Ελλάδα δέν μπορεί να χαρακτηριστεί
ούτε "υπανάπτυκτη", ούτε και "εξαρτη-
μένη οικονομία" και άναφέρθηκαν έν-
δεικτικά οί σημαντικοί βαθμοί αύξησης
του έθνικού προϊόντος, της βιομηχανι-
κής παραγωγής και των βιομηχανικών
εξαγωγών (Παπαγιαννάκης). Σάν αντί-
λογος σ' αυτό τόν ίσχυρισμό άναφέρθη-
καν τά χρόνια έλλείμματα του ίσοζυγίου
πληρωμών, ή διεύδυση του ξένου κεφα-
λαίου σε σημαντικούς κλάδους, ή μετα-
νάστευση και ή εξάρτηση και ή προσφυ-
γή στην ξένη τεχνολογία (Φωτόπουλος,
Νικολινακος). Έπίσης έγινε μιά παρου-
σίαση των ποικίλων θετικών και άρνητι-
κών επιδράσεων των άμεσων ξένων
έπενδύσεων πάνω στην άπασχόληση,
την αύξηση του προϊόντος και των
εξαγωγών και την ολιγοπωλιακή - μονο-
πωλιακή διάρθρωση (Πετρόχειλος). Τέ-
λος, παρουσιάστηκαν στοιχεία της μετα-
πολεμικής βιομηχανικής διάρθρωσης,
από τά όποια προκύπτει πώς οί μεσαίες
βιομηχανικές έπιχειρήσεις στην Ελλάδα
δέν εξαλείφονται, αλλά αντίθετα, πα-
ρουσιάζουν μιά κάποια ανάπτυξη
(Δοξιάδης).

Η εισήγηση πάνω στην εκπαίδευση

περιστράφηκε γύρω από τή σχέση ανάμεσα στον υπερδιογκωμένο χαρακτήρα του ελληνικού κράτους και στην έκταση του εκπαιδευτικού συστήματος, καθώς και στις επιπτώσεις τής εκπαίδευσης στην κοινωνική κινητικότητα και στη διαμόρφωση -ιδιαίτερα πριν τό 1922- μιᾶς ἐθνικιστικής ιδεολογίας. Στή συζήτηση ἔγινε παραπέρα λόγος, μεταξύ ἄλλων, γιά τήν κατάσταση πού επικρατεῖ στά ἑλληνικά Α.Ε.Ι. καί συγκεκριμένα διαπιστώθηκε πώς δέν ὑπάρχει μόνο τεράστια ζήτηση γιά ἐκπαίδευση στήν Ἑλλάδα, ἀλλά καί περιορισμένη καί ποιοτικά χαμηλή προσφορά (ἔλλειψη ἔρευνας -μεταπτυχιακῶν σπουδῶν κλπ.)

Ἡ τελευταῖα εἰσήγηση - συζήτηση ἀσχολήθηκε μέ τό ἑλληνικό κράτος: τό διογκωμένο κρατικό μηχανισμό, τόν ὑπερσυγκεντρωτισμό καί τή σχετική αὐτονομία τής κρατικῆς διάρθρωσης, τίς πελατειακές σχέσεις πού διέπουν τήν ἑλληνική πολιτική ζωή στήν ὑπαιθρο καί πού -ὡστόσο- τείνουν νά ἀλλάξουν λόγω τῶν οἰκονομικῶν - κοινωνικῶν μεταβολῶν. Περιστράφηκε, τέλος, γύρω ἀπό τίς ἀντιφάσεις καί τά προβλήματα τοῦ

ἑλληνικοῦ κοινοβουλευτισμοῦ.

Μερικές παρατηρήσεις:

(α) Ἡ σχέση τής πρώτης μέρας (Θεωρητική συζήτηση) μέ τή δεύτερη ἦταν χαλαρή ὡς ἀνύπαρκτη. Παράλληλα, ὀρισμένες εἰσηγήσεις τής πρώτης μέρας ἦταν μέτρια προετοιμασμένες καί ἐλάχιστα συστηματικές. Ἔτσι, δέν δόθηκε μιά ἐπαρκῆς ἰδέα τῶν θεωρητικῶν προβλημάτων πού προκύπτουν, ἀν καί κάτι τέτοιο ἦταν ἐφικτό, παρά τούς χρονικούς περιορισμούς.

(β) Οἱ παρατηρήσεις καί τά σχόλια πού ἀκολουθοῦσαν τίς κεντρικές εἰσηγήσεις ἦταν συχνά ὑπερβολικά μακρές -σχεδόν σάν δεύτερες εἰσηγήσεις. Αὐτό δυσκόλεψε τήν ἀπομόνωση συγκεκριμένων προβλημάτων καί ὡηγοῦσε σέ μιά παραπέρα διεύρυνση τοῦ ἤδη μεγάλου φάσματος θεμάτων. Ἡ κατάσταση αὐτή, σέ συνδυασμό μέ τό ἤδη παραφορτωμένο πρόγραμμα -πού θάταν καλύτερο ἀν ἦταν τριήμερο- ἦταν κουραστική γι' αὐτούς πού παρακολουθοῦσαν. Ἐπίσης ἡ συμμετοχή τῶν ἀκροατῶν στή συζήτηση ἦταν περιορισμένη.

(γ) Σέ μελλοντικές ἀνάλογες προσπά-

θειες, καλό θάταν οἱ εἰσηγητές νά διαθέτουν ἐκ τῶν προτέρων τήν εἰσήγησή τους, ἢ τουλάχιστον μιά εὐρεῖα περίληψη τῶν βασικῶν σημείων (ἐνδεχόμενα μέ τή βασική βιβλιογραφία), πού νά εἶναι δυνατό νά διατεθεῖ σ' ὅσους δηλώνουν συμμετοχή στό συμπόσιο. Κάτι τέτοιο θά βοηθοῦσε στήν ἐπισήμανση καί γονιμότερη συζήτηση ὀρισμένων βασικῶν σημείων.

(δ) Συνολικά, ἡ ἰδέα τής ὁργάνωσης καί ἡ πραγματοποίηση ἐνός τέτοιου συμπόσιου, μέ ἀντικείμενο τό πολυσυζητημένο θέμα τής ἀνάπτυξης τής ἑλληνικῆς κοινωνίας ὑπῆρξαν ἀναμφίβολα θετικές: στίς δύο αὐτές μέρες δόθηκε μι ἔστω καί γενική ἰδέα τῶν δεδομένων κα ὀρισμένων διαφορετικῶν προσεγγίσεων ἀπόψεων πάνω στό θέμα καί κέντρο τούς συμμετέχοντες γιά παραπέρα ἔρευνα.

Π.]

Τά πρακτικά τοῦ Συμπόσιου το Λονδίνου πρόκειται σύντομα νά ἐκδοθῶν σέ αὐτοτελῆ τόμο ἀπό τή ΕΛ.Ε.Μ.Ε.Π.